

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όροφος), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; 210 7233216;

φαξ: 210 7233217; e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

**Παρατηρήσεις για την ορθή εφαρμογή του άρθρου 116 παρ. 2
του Συντάγματος στην εισαγωγή γυναικών στις Αστυνομικές
Σχολές και στις σχολές του Πυροσβεστικού Σώματος ***

1. Μετά τη Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001, το άρθρο 116 παρ. 2 Σ ορίζει τα ακόλουθα: *«Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ των ανδρών και των γυναικών. Το κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών».*

Η νέα διατύπωση του άρθρου 116 παρ. 2 Σ εξαφάνισε πλήρως τις «αποκλίσεις» από την ισότητα που η προηγούμενη διατύπωση της ίδιας διάταξης επέτρεπε υπό όρους. Συνεπώς απέκλεισε και τις ποσοτώσεις κατά των γυναικών. Συγχρόνως, αναγνώρισε τα θετικά μέτρα για την επίτευξη της ουσιαστικής ισότητας και επέβαλε στην Πολιτεία την πρόσθετη υποχρέωση να εξαφανίσει κάθε ανισότητα στην πράξη.

2. Ήδη υπό το καθεστώς της παλαιάς διατύπωσης του άρθρου 116 παρ. 2 Σ που επέτρεπε τις αποκλίσεις «μόνο για σοβαρούς λόγους, στις περιπτώσεις που ειδικά ορίζει ο νόμος», το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε κρίνει αντισυνταγματική και αντίθετη στο κοινοτικό και διεθνές δίκαιο¹ τη

* Εισηγητές: Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, και Γ. Κτιστάκης, Επιστημονικός Συνεργάτης της ΕΕΔΑ.

¹ Οδηγία 76/207/ΕΟΚ «περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας», άρθρα 3 και 4 της Διεθνούς Σύμβασης για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, Ν. 1342/1983. Βλ. Ν.1414/84 «Για εφαρμογή της ισότητας των φύλων στις εργασιακές σχέσεις»

θέσπιση αποκλίσεων, υπό τη μορφή ποσοτώσεων, σε βάρος των γυναικών ως προς την εισαγωγή τους στις σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας.² Το ΣτΕ, δηλαδή, ερμήνευσε πολύ στενά την παλιά παρ. 2 του άρθρου 116 του Σ, τόσο στενά ώστε ακύρωσε με 13 Αποφάσεις της Ολομέλειας (1917-1929/1998) ισάριθμες πράξεις της Διοικήσεως που είχαν προσβληθεί ως στηριχθείσες σε αντισυνταγματικές διατάξεις, οι οποίες περιόριζαν σε ορισμένο ποσοστό την εισαγωγή των γυναικών στις Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της ΕΛ.ΑΣ ή άλλες παραγωγικές Σχολές άλλων επαγγελματικών κατευθύνσεων.

Η βασική θέση των αποφάσεων αυτών έχει κατά λέξη ως εξής:³ «Απόκλιση από την αρχή αυτή (της ισότητας) πέρα από την περίπτωση των θετικών μέτρων η οποία εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη, είναι θεμιτή μόνον εφόσον προβλέπεται από ειδική διάταξη νόμου και προκύπτει από το νόμο αυτό ή τις προπαρασκευαστικές εργασίες του, σε συνδυασμό και με τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι η απόκλιση αυτή θεσπίστηκε με βάση συγκεκριμένα και πρόσφορα κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν στους ενδιαφερόμενους πολίτες και τα δικαστήρια να ελέγχουν, σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, αν η εισαγόμενη απόκλιση δικαιολογείται από αποχρώντες λόγους και είναι αναγκαία και πρόσφορη για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού».

Και συνεχίζει στη σκέψη 8: «Με τα δεδομένα αυτά, οι προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 περ. α του Ν. 2226/1994 και του άρθρου 1 παρ. 1 της μνημονευμένης κοινής υπουργικής απόφασης, κατά το μέρος που θεσπίζουν ποσοτικούς περιορισμούς, υπό τη μορφή ποσοτώσεων, στην είσοδο των γυναικών στις Σχολές Αστυφυλάκων και Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας, χωρίς να λάβουν υπόψη και να εκτιμήσουν συγκεκριμένα και πρόσφορα κριτήρια, συναρτώμενα με την ύπαρξη αποχρώντων λόγων, που θα δικαιολογούσαν τις διακρίσεις αυτές σε βάρος των γυναικών, παραβιάζουν, σύμφωνα με όσα αναπτύσσονται στην έκτη (6^η) σκέψη, την αρχή της ισότητας των δύο φύλων κατά την πρόσβαση

² Και άλλων παραγωγικών Σχολών που αφορούν άλλες σταδιοδρομίες, Ολ. ΣτΕ 1917-1929/1998.

³ Βλ. Αποφ. Ολ. 1917/1998, σκέψη 6.

στα διάφορα επαγγέλματα και στην εκπαίδευση που είναι απαραίτητη για την άσκησή τους και είναι για το λόγο αυτό ανίσχυρες»

Έτσι το Συμβούλιο της Επικρατείας, δεν αρνήθηκε μεν πλήρως τη δυνατότητα αποκλίσεων, που τότε ρητά το Σύνταγμα επέτρεπε, εκήρυξε όμως και στις 13 περιπτώσεις που δίκασε, τις περιοριστικές κατά των γυναικών ποσοτώσεις αντισυνταγματικές και ανίσχυρες. Συγκεκριμένα τον πίνακα επιτυχόντων στις Σχολές της ΕΛ.ΑΣ. θεωρεί παράνομο διότι θα έπρεπε «να καταρτισθεί αποκλειστικά με βάση τη βαθμολογική σειρά των υποψηφίων, χωρίς διάκριση φύλου, εφόσον εξαιτίας της αντισυνταγματικότητας των θεσπιζομένων ποσοτώσεων ισχύει χωρίς παρέκκλιση ο κανόνας της ισότητας των δύο φύλων κατά την εισαγωγή στις σχολές αστυφυλάκων και αξιωματικών της ΕΛ.ΑΣ».

Θεωρούμε απαραίτητο να τονίσουμε ότι ήδη αποτελεί μεγάλη πρόοδο προς ουσιαστική ισότητα των φύλων η παραπάνω θέση της απόφασης, αν ληφθεί υπ' όψη ότι η ισχύουσα τότε (ήδη τροποποιηθείσα) διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 116 του Σ επέτρεπε αποκλίσεις υπό όρους (ειδικό νόμο και αποχρώντες λόγους).

Πέραν όμως και από αυτά πρέπει να σημειωθεί ότι διατυπώθηκε στην ίδια απόφαση ισχυρότατη μειοψηφία (Πρόεδρος και 12 Σύμβουλοι) που υποστήριξε ότι ο νομοθέτης «δε δύναται, ενόψει της συνταγματικής αρχής της ισότητας, να θεωρεί εκ των προτέρων ότι τα προσόντα αυτά, φυσικά, ψυχικά ή πνευματικά, δεν τα έχουν οι γυναίκες σε ίσο βαθμό με τους άνδρες· δύναται μόνο να προβλέπει στο νόμο ότι, για την πρόσληψη στην παραπάνω υπηρεσία ή σε ορισμένο τμήμα της όλοι οι υποψήφιοι, άνδρες και γυναίκες, χωρίς καμία διάκριση, πρέπει να έχουν τα αυξημένα αυτά προσόντα και να υποβάλει όλους τους υποψηφίους στις κατά περίπτωση προσήκουσες δοκιμασίες (αθλητικές, πνευματικές, ψυχοτεχνικές, κλπ) για να διαπιστώνεται η συνδρομή στο πρόσωπο του καθενός από αυτούς των εν λόγω προσόντων, οπότε όσοι έχουν τα προσόντα, άνδρες ή γυναίκες, πρέπει να έχουν ίση πρόσβαση στις δημόσιες αυτές υπηρεσίες». Η ισχυρή αυτή μειοψηφία ουσιαστικά απέκλεισε κάθε εκ των προτέρων απόκλιση λόγω φύλου.

Η άποψη αυτή επικράτησε κατά την πρόσφατη συνταγματική μεταρρύθμιση, ώστε η σημερινή, απαρέγκλιτη πλέον, επιταγή του Σ είναι ότι αποκλεισμός ή περιορισμός ολόκληρου φύλου δεν μπορεί να ισχύσει. Αποτελεί διάκριση λόγω φύλου, άρα ανισότητα αντίθετη με τις συνταγματικές επιταγές και τους διεθνείς και κοινοτικούς κανόνες που δεσμεύουν την Ελλάδα.

Αυτό που επιβάλλεται είναι να καθορισθούν επακριβώς και πλήρως τα απαιτούμενα προσόντα-κριτήρια για κάθε σταδιοδρομία, και να διεξαχθούν δοκιμασίες, τέτοιες, που να διαπιστώνουν την κάλυψη όλων των σχετικών προσόντων και κριτηρίων από τους υποψηφίους, άντρες και γυναίκες. Ο πίνακας επιτυχίας να είναι κοινός για τα δύο φύλα και η σειρά επιτυχίας θα ορίζεται με βάση το βαθμό ανταπόκρισης του κάθε υποψηφίου στα απαιτούμενα προσόντα.

Έτσι δε θα αποκλείεται ή συρρικνώνεται ολόκληρο φύλο, με την εικασία ανικανότητας – δηλαδή με βάση την προκατάληψη, που άλλοτε απέκλειε τις γυναίκες από όλα σχεδόν τα επαγγέλματα, για να διαψευσθεί σήμερα πλήρως – αλλά θα αποκλείονται άτομα ακατάλληλα, αδιάφορο σε ποιο φύλο ανήκουν.

3. Πρέπει να αναφερθεί και μία άλλη μέθοδος αποκλεισμού των γυναικών από τις Αστυνομικές Σχολές (Π.Δ. 426/84) που εισάγει το Παράρτημα «Α» στην Προκήρυξη 2002 (22 Απριλίου 2002), η οποία δημιουργεί δυσμενέστερη μεταχείριση των γυναικών, αντίθετη με το Σύνταγμα και την κοινοτική νομοθεσία.

Συγκεκριμένα:

Κατά το αναφερθέν Παράρτημα «Α» αποκλείονται υποψήφιοι, πρώτα, λόγω γενικών νοσημάτων και, στη συνέχεια, λόγω νοσημάτων διαφόρων ειδικών κατηγοριών που αναφέρεται ρητά.

Ανάμεσα σ' αυτές υπάρχει και η κατηγορία «Νοσήματα ουρήθρας – γεννητικών οργάνων». Οι σχετικές παθήσεις είναι, εν μέρει τουλάχιστον, διατυπωμένες κατά τρόπο που να ανταποκρίνονται στα ανδρικά γεννητικά όργανα. Λίγο παρακάτω αναγράφεται η ειδική κατηγορία «γυναικολογικές ιδιαιτερότητες και νοσήματα». Σ' αυτήν αναγράφεται ως λόγος αποκλεισμού

«η κύηση ή πρόσφατος τοκετός». Και μόνη η αναφορά αυτών των ειδικών καταστάσεων που είναι εντελώς φυσιολογικές και παροδικές δείχνουν πνεύμα αντιστρατευόμενο την εθνική προσπάθεια καταπολέμησης της υπογεννητικότητας.

Κατά τα λοιπά αναφέρονται καταστάσεις που θα έπρεπε να ισχύουν και για άντρες υποψήφιους (όπως οι υπ' αριθ. 6, 7 και 8) ή γυναικολογικές νόσοι που θα πρέπει να είναι αντίστοιχες με τις νόσους των ανδρικών γεννητικών οργάνων.

Όσο για την υπερτρίχωση! (γιατί όχι, λοιπόν, και την υποτρίχωση των ανδρών;) και την γιγαντομαστία, προκαλούν κάποια θυμηδία.

Γενικά, πιστεύουμε ότι η διατύπωση και των νοσημάτων ή ανωμαλιών που αποκλείουν τους υποψήφιους θα έπρεπε να διατυπώνονται σε κοινές κατηγορίες για τα δύο φύλα. Όπου είναι ανάγκη διαφοροποίησης λόγω διαφοράς των οργάνων (γεννητικών οργάνων), να διατυπώνονται σε δύο χωριστές παραγράφους της ίδιας κατηγορίας. Αλλιώς, εμφανίζεται δυσμενέστερη μεταχείριση, δηλαδή ανισότητα αντίθετα με το Σύνταγμα και τις διεθνείς διατάξεις που δεσμεύουν την Ελλάδα, σε βάρος των γυναικών για τις οποίες ισχύουν όλοι οι αποκλεισμοί λόγω νοσημάτων που ισχύουν για τους άντρες με αρκετούς επιπρόσθετους, μερικοί από τους οποίους δεν είναι νοσήματα ή μονίμως παρεμποδιστικές των καθηκόντων τους ιδιαιτερότητες.

4. Το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης δεν συμμορφώθηκε ούτε με τη νομολογία του ΣτΕ αλλά ούτε και με τη νέα συνταγματική διάταξη.

Έτσι τόσο με ρυθμίσεις μεταγενέστερες της 8^{ης} Μαΐου 1998 (ημερομηνία δημοσίευσης των περί των οποίων ο λόγος αποφάσεων της Ολομέλειας του ΣτΕ), αλλά και μετά την θέση σε ισχύ του αναθεωρηθέντος Συντάγματος (18/4/2001) εξακολουθεί να χρησιμοποιεί ποσοτώσεις περιοριστικές των γυναικών που πρόκειται να εισαχθούν τόσο σε διάφορες Αστυνομικές Σχολές όσο και στις Σχολές του Πυροσβεστικού Σώματος.

Ως εκ περισσού σημειώνουμε ότι οι περιοριστικές ποσοτώσεις αντιβαίνουν και προς το κοινοτικό δίκαιο (άρθρο 2 παρ. 4 της Οδηγίας

76/207) και με τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (Ν. 1342/1983).

Συγκεκριμένα:

Η Προκήρυξη του διαγωνισμού επιλογής σπουδαστών για τη Σχολή Αστυφυλάκων και τη Σχολή Αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας της 22ας Απριλίου 2002 με αριθ. Πρωτ. 6000/2/350-λ, επικαλούμενη την παρ. 1 του άρθρου 12 του Ν. 2713/99, ορίζει (I,5) ότι «από τον αριθμό των εισαγόμενων που καθορίζεται σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις, ποσοστό 15% προέρχεται από γυναίκες υποψήφιες».

Όσο για το Πυροσβεστικό Σώμα, η κατάσταση είναι χειρότερη. Βάσει της παρ. 2 του άρθρου 12 του Ν. 2713/99, προκηρύχθηκε στις 2 Νοεμβρίου 2000 «διαγωνισμός για κατάταξη ιδιωτών ως δοκίμων πυροσβεστών Γενικών Υπηρεσιών στο Πυροσβεστικό σώμα» (αριθ. πρωτ. 58384 Φ. 300.2), που ορίζει ποσοστό 5 % για τις υπό κατάταξη γυναίκες και μάλιστα ενώ η σχετική διάταξη του νόμου επιτρέπει την κάλυψη από γυναίκες ποσοστού μέχρι και 10%.⁴

Άξιο τονισμού είναι το γεγονός ότι ενώ οι βάσει της Προκήρυξης αυτής Πίνακες εισακτέων πυροσβεστών έχουν ακυρωθεί από το Διοικητικό Εφετείο ως αντισυνταγματικοί, λόγω παράβασης των διατάξεων που καθιερώνουν την ισότητα, ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης άσκησε εναντίον αυτών των αποφάσεων εφέσεις που εκκρεμούν ενώπιον του Συμβουλίου Επικρατείας.⁵

Όσον αφορά τη Σχολή Αρχιπυροσβεστών της Πυροσβεστικής Ακαδημίας, η σχετική Προκήρυξη διαγωνισμού φέρει ημερομηνία 23 Ιουλίου 2001, αριθ. πρωτ. 40475 Φ. 201.33, η δε παρ. 2 α της σχετικής

⁴ Σε κάθε περίπτωση, το «μέχρι και 10%» δε σημαίνει ότι η προκήρυξη διαγωνισμού κατάταξης μπορεί να ορίσει και ποσοστό μικρότερο του 10 %. Σημαίνει ότι από τις αγνώστου αριθμού υποψήφιες (που θα μπορούσαν να είναι και λιγότερες και περισσότερες του 10%) μπορούν να προσληφθούν μέχρι και 10%. Άρα, πάντως παράνομα η προκήρυξη του διαγωνισμού μείωσε το 10% σε 5%, δηλαδή η σχετική προκήρυξη εξήλθε από τα όρια εξουσιοδότησης του νόμου προς τη διοίκηση.

⁵ Σημειώνουμε: α) ότι το 2001 δεν προκηρύχθηκε διαγωνισμός κατάταξης, β) ότι κατά τον πραγματοποιηθέντα διαγωνισμό είχαν ορισθεί πολύ βαριές σωματικές δοκιμασίες για τον αποκλεισμό ακριβώς γυναικών που τυχόν θα μειονεκτούσαν (π.χ. μεταφορά σε απόσταση 50 μέτρων βάρους 50 κιλών στην πλάτη εντός 50") και καμιά δεν απέτυχε σε αυτές.

απόφασης ορίζει χρόνο διεξαγωγής των σχετικών εξετάσεων από 2 Νοεμβρίου μέχρι και 4 Νοεμβρίου 2001. Το ποσοστό εισαγωγής γυναικών ορίζεται σε 10%.

5. Άξιο τονισμού θεωρούμε ότι με τη νέα διάταξη του άρθρου 116 παρ. 2 Σ και τη νομολογία του ΣτΕ ευθυγραμμίσθηκε το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Μετά και από σχετική Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής των Ελλήνων (3.4.2002), το άρθρο 6 παρ. 1 του Ν. 2923/2001 «Ρύθμιση θεμάτων Μετοχικών Ταμείων Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και άλλες διατάξεις», εισήγαγε πλήρη «ισότητα για τους υποψηφίους ανεξάρτητα από το φύλο» για την εισαγωγή σε όλες τις Ανώτατες Στρατιωτικές Σχολές και στις Στρατιωτικές Σχολές Υπαξιωματικών των Ενόπλων Δυνάμεων.

Προσθέτουμε ότι και η Γενική Γραμματέας Ισότητας αλλά και γυναικείες οργανώσεις (ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας) έχουν επισημάνει τόσο στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας όσο και στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης την αντισυνταγματικότητα των περιοριστικών για τις γυναίκες ποσοτώσεων κατά τις προσλήψεις ή εισαγωγές στις σχετικές παραγωγικές Σχολές. Αποτελεσματικά για το πρώτο Υπουργείο, αναποτελεσματικά για το δεύτερο.

Συμπερασματικά προτείνουμε να επισημάνει η ΕΕΔΑ στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης την αντισυνταγματικότητα αυτών των ρυθμίσεων και να ζητήσει την τροποποίηση-ευθυγράμμιση της σχετικής νομοθεσίας αλλά και των σχετικών προκηρύξεων και πινάκων επιτυχόντων, σύμφωνα με τις σχετικές συνταγματικές επιταγές, δηλαδή χωρίς περιοριστικές ποσοτώσεις, που αποτελούν διακρίσεις σε βάρος των γυναικών.

Η απόφαση-άποψη της ΕΕΔΑ, θα κοινοποιηθεί, φυσικά, και στη Γενική Γραμματεία Ισότητας, ως απάντησή μας στο σχετικό ερώτημά της.

6 Ιουνίου 2002